

VAKKENINTEGRATIE EN DOCENTPROFIELEN

KENNISKRING ONTWIKKELT TOOL OM VISIE- GESPREK IN DE SCHOOL TE ONDERSTEUNEN

Een voorbeeld van vakkenintegratie.

Er is veel onderzoek gedaan naar vakoverstijgend werken en er is veel over geschreven. Maar op welke manier kan onderzoek schoolteams helpen met het maken van keuzes? Op Hogeschool KPZ heeft een groep docenten, directieleden en een beleidsmedewerker zich gebogen over de vraag wat voor- en nadelen van vakoverstijgend werken zijn. Er is daarnaast onderzocht of je leraren in groepen kunt indelen en of deze indeling kan helpen bij uiteindelijke keuzes die schoolteams maken.

VAKKENINTEGRATIE

De kenniskring heeft literatuur onderzocht en kwam, mede op basis van Boonstra (2021) tot de volgende conclusie: Vakkenintegratie is *een* manier waarop invulling gegeven kan worden aan het onderwijs op school of in de klas. Er blijkt geen empirisch bewijs dat leerprestaties van kinderen verbeteren wanneer vakken geïntegreerd worden aangeboden. Er lijken wel aanwijzingen te zijn dat geïntegreerd onderwijs het kennis- en vaardighedenniveau van kinderen kan verlagen. Er is evenmin bewijs dat vakkenintegratie de motivatie verhoogt en hogere denkvaardigheden helpt ontwikkelen.

Maar er is ook geen bewijs dat dit een negatief effect heeft. Dat de leraar ertoe doet, is bekend. De stijl van lesgeven kan per leraar verschillen; het kan zijn dat vakoverstijgend werken niet past bij een individu of een deel van een schoolteam. Daarom is het belangrijk dat schoolteams met elkaar in gesprek gaan vanuit visie en kijken naar kwaliteiten binnen een schoolteam.

DE VRAAG NAAR EEN TOOL

De vraag binnen de kenniskring was of en hoe schoolteams geholpen kunnen worden in de zoektocht naar al dan niet geïntegreerd werken bij wereldoriëntatie. Op welke manier kan het gesprek in schoolteams op gang worden gebracht om tot juiste keuzes te komen?

Om antwoord te geven op deze vragen is onderzocht of het mogelijk is leraren in te delen in groepen. Er is gekeken naar vaardigheden die leraren en leerlingen moeten bezitten om al dan niet meer geïntegreerd te werken. Ook is uitgezocht welke middelen daarvoor beschikbaar moeten zijn. Met behulp van deze informatie zou een school zich een beeld van het schoolteam en de leerlingen kunnen vormen, wat helpend is voor het maken van onderwijskeuzes.

Om tot een mogelijk instrument te komen, is aan kenniskringleden, studenten van Hogeschool KPZ en betrokken schoolteams gevraagd om een profiel van leraren te schetsen. Uitgangspunt van deze profielen was de indeling van Gresnigt et al. (2014). De resultaten zijn geanalyseerd en vervolgens aan de kenniskring en studenten in de afstudeerfase voorgelegd. Op basis van deze analyse zijn twee producten ontwikkeld op basis waarvan schoolteams met elkaar in gesprek kunnen gaan: een vragenlijst en een kijkwijzer. De vragenlijst en kijkwijzer zijn gecontroleerd en van feedback voorzien door de kenniskring, studenten uit de afstudeerfase en het team Mens & Wereld van KPZ.

HET OPSTELLEN VAN PROFIELEN

Een duidelijke conclusie is dat de indeling van Gresnigt et al. (2014) voor basisschoolteams als matig bruikbaar werd beoordeeld. Daarom was het nodig de zes categorieën van Gresnigt et al. (2014) te vertalen naar meer bruikbare termen en het aantal categorieën te verminderen. Dit levert drie profielen op:

- vertrouwd;
- verbindend;
- geïntegreerd.

Voor deze benaming is bewust gekozen, om geen waardeoordeel te geven. Zoals Wilschut en Pijls (2018) aangeven gaat het gesprek op scholen over vakkenintegratie al snel over 'goed' of 'fout', waarbij vaak de indruk wordt gewekt dat integratie 'goed' is en lesgeven op een klassikale, frontale manier 'fout'. Deze stelling is niet bewezen en onjuist. De kwaliteit van onderwijs wordt beïnvloed door de leraar die voor de klas staat. Ongeacht het profiel van de individuele leraar of schoolteam als geheel. Dit werd bevestigd door schoolteams en studenten.

Figuur 1. Docentenkenmerken op basis van drie profielen

Op basis van de analyse van kenmerken van leraren hebben de verschillende profielen van leraren kenmerken zoals weergegeven in figuur 1.

PROFIELEN ALS OPSTAP NAAR GESPREK

Schoolteams, kenniskringleden en studenten gaven aan dat geen enkele docent past binnen één enkel profiel. De profielen moeten ook niet als zodanig worden gelezen. Er is in alle gevallen bij het testen van de producten gebleken dat geen enkele leraar in één enkel profiel past. Er is altijd sprake van enige mate van overlap.

De betrokken deelnemers die de producten van de kenniskring hebben getest, laten vooral de verbinding tussen twee profielen zien: leraren werken 'vertrouwd & verbindend' of 'verbindend & geïntegreerd'. Van de verbinding 'vertrouwd & geïntegreerd' is geen melding gemaakt binnen de betrokken schoolteams. Uit de resultaten is duidelijk dat deelnemers die minder dan drie jaar voor de klas staan of zich in de afstudeerfase bevinden van de pabo, een voorkeur hebben voor 'verbindend & geïntegreerd' werken. Leraren die langer dan drie jaar in het onderwijs werken vertonen een voorkeur

voor 'vertrouwd & verbindend' werken. Verschillende deelnemers kwamen tot de conclusie dat de stap naar geïntegreerd werken te snel is gemaakt binnen hun school en een tussenstap nodig was geweest. Vandaaruit kunnen de deelnemers in de toekomst onderzoeken of de stap naar meer geïntegreerd werken wenselijk is.

Tijdens de testfase werd ook duidelijk dat binnen schoolteams dezelfde woorden worden gebruikt maar leraren hiermee verschillende dingen bedoelen. Omgekeerd was dit ook het geval, leraren spraken dan met verschillende termen maar bleken hetzelfde te bedoelen. Daarom is het belangrijk dat teams eerst samen met elkaar bespreken wat men verstaat onder begrippen als: geïntegreerd, schoolvakken, projecten, werken in thema's, begeleiden, coachen.

HET PROFIEL ALS ONDERSTEUNING BIJ HET KIEZEN VAN EEN METHODE

Voor veel scholen is het belangrijk deze informatie te verzamelen, omdat het team gebruik wil maken van een (nieuwe) passende methode. Passend bij de stijl van lesgeven van het individu en de visie van het schoolteam.

Er zijn veel verschillende uitgaven op de markt voor wereldoriëntatie op basisscholen. Maar welke past bij de individuele leraar en het schoolteam en hoe kunnen we deze verbinden aan de profielen? Figuur 2 kan hierbij helpen.

Een praktijkvoorbeeld uit de testfase: een groep leraren testte verschillend materiaal van uitgevers in de praktijk.

Figuur 2. Wereldoriëntatiemethoden en mate van integratie.

Door als team met elkaar in gesprek te gaan, stelde het schoolteam vast dat het team nu vooral 'vertrouwd' werkt maar graag de transitie wil maken van 'vertrouwd' naar meer 'verbindend' lesgeven. Het probleem was dat het materiaal dat werd getest allemaal in de categorie 'geïntegreerd' viel. Hierdoor voelden de betrokken leraren dat het materiaal niet passend was.

CONCLUSIE EN DISCUSSIE

Het werk van de kenniskring 'wereldgericht onderwijs' kan goede ondersteuning bieden om als team met elkaar in gesprek te komen: een gesprek over individuele leerstijl, verschillen en overeenkomsten in het team en waar het team naar toe zou willen groeien. Het model in figuur 2 geeft teams de mogelijkheid om op basis van eigen leraarmerken de juiste methode te kiezen. Het blijft echter lastig methodes objectief te beoordelen. Veel methodes die in de cirkel 'vertrouwd' staan bieden wel vakoverstijgende onderdelen aan. Dat maakt dat figuur 2 niet zwart-wit moet worden gelezen. Eigen onderzoek naar de methodes en het gebruik ervan blijft belangrijk. Het idee dat een leraar voldoet aan eigenschappen binnen één profiel is evenmin juist. Er is gekozen voor uitersten om zo het gesprek op gang te kunnen brengen, maar uitersten bestaan niet.

De naam 'vertrouwd' is bovendien toch niet geheel waardevrij, zo kwam bij het testen van materiaal naar voren. De kenniskring Wereldgericht Onderwijs wil niet de indruk wekken een voorkeur voor één van de profielen te hebben. Ook 'vertrouwd' lesgeven kan tot goede resultaten leiden en ook binnen 'vertrouwd' lesgeven kan onderzoekend leren worden ingezet. Net zoals binnen 'geïntegreerd' onderwijs ook plaats kan zijn voor een klassikale frontale les.

LEERLINGEN BETREKKEN IN KEUZES

De tools zijn ontwikkeld om het gesprek binnen teams op gang te brengen. Niet om aan de hand van testjes en figuur 1 en 2 uit dit artikel tot een methodekeuze te komen. Methodekeuze hoort tot stand te komen op basis van een gezamenlijk gedragen visie en het gesprek tussen deelnemers binnen een school. In de ontwikkelde tools is vooral aandacht geweest voor de leraar. Wellicht is het raadzaam om ook de leerlingen te betrekken in het onderzoek naar keuzes voor een bepaalde aanpak.

In een volgende editie van *Veerkracht* zullen de tools die zijn ontwikkeld worden gepresenteerd.

OVER DE AUTEURS

Andreas Boonstra was namens Hogeschool KPZ verbonden aan de kenniskring Wereldgericht Onderwijs en was werkzaam als hogeschooldocent aardrijkskunde binnen diezelfde hogeschool. Op dit moment is hij werkzaam als lecturer geography aan ITESS van NHL Stenden Hogeschool in Groningen.

Annemarie Wering is namens Hogeschool KPZ verbonden aan de kenniskring Wereldgericht Onderwijs en werkzaam als Hogeschooldocent aardrijkskunde binnen diezelfde hogeschool.

LITERATUUR

- Boonstra, A. (2021). Vakkenintegratie bij wereldoriëntatie. *Veerkracht* 18(1). Hogeschool KPZ.
- Gresnigt, R., Taconis, R., van Keulen, H., Gravemeijer, K., & Baartman, L. (2014). *Promoting science and technology in primary education: a review of integrated curricula*. Studies in Science Education.
- Pijls, M & Wilschut, A. (2018). *Effecten van vakkenintegratie*. Kenniscentrum Onderwijs en opvoeding. Hogeschool van Amsterdam.

MET DANK AAN DE VOLGENDE SCHOOLTEAMS

Prins Johan Frisoschool in Koekange en
OBS de Regenboog in Slagharen.

MET DANK AAN DE VOLGENDE KLASSEN VAN HOGESCHOOL KPZ

DT3A, DT4B1, DT4B2, VT4G (2020-2021).